

De Duitse staatsraison

Columns - 17 oktober 2023 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

Vrijwel direct nadat de Hamas Israël was binnengevallen, verplaatste het zwaartepunt van de Duitse discussies erover zich naar de reacties in het eigen land. Natuurlijk, op alle westerse, democratische landen heeft de nieuwe oorlog een heftige uitwerking. Maar het is niet moeilijk te zien dat hij in Duitsland voor extra grote innerlijke verwarring zorgt.

Het begon met de schok over een actie van een islamitische groepering in de Berlijnse wijk Neukölln, die daar ter viering van de bloedige inval baklava aan voorbijgangers uitdeelde. Daarna volgden de verontwaardiging over middelbare scholieren 'met migratieachtergrond' die met Palestijnse vlaggen hadden rondgelopen. En toen bleken ook nog diverse linkse activisten leuzen op de muren te hebben gekalkt die de terreur van Hamas ondersteunen.

Nu is het volkomen helder waarom de alarmbellen hierover in de Duitse media direct hard rinkelden. 'Auschwitz is de kern van de Duitse identiteit', zei oud-minister van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer ooit - dus met de constatering dat de aanslag van Hamas 'de ergste uiting van Jodenhaat sinds de Holocaust' is, zoals een commentator schreef, betekent dat hier niets minder dan de naoorlogse Duitse identiteit geraakt wordt: 'Het gaat om de kernvraag wat het betekent Duits te zijn', schreef een Spiegel-columnist, 'om de vraag wat wij uit de geschiedenis hebben geleerd.'

De grootste emotie in de discussie komt dus niet zozeer door Israël of Gaza, maar door de grote Duitse angst dat uitgerekend in dit conflict de morele loyaliteit onduidelijk zou zijn. Dus werd die snel door politici en commentatoren helder gemaakt. De bescherming van 'Joods leven', zoals een commentator schreef, dient in Duitsland voorop te staan - en bondskanselier Olaf Scholz benadrukte nog maar eens dat de steun aan Israël tot de Duitse 'staatsraison' behoort.

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

Maar zoals dat wel vaker in Duitsland gebeurt, kan deze historische zwaarte er ook voor zorgen dat een discussie over de omgang met het complexe conflict erg

lastig wordt. Columnisten die gewoonlijk voor nuance pleiten, schreven nu dat deze oorlog niet 'van twee kanten' mag worden bekeken; een 'ja, maar' is hier ongepast, zoals de hoofdredacteur van de Berlijnse krant Der Tagesspiegel schreef. Het duurde dan ook niet lang totdat de eerste beschuldigingen van antisemitisme vielen. Een 'nieuwe Duitse haat' meende een Spiegel-columnist door de samenleving te voelen golven; links, rechts, overal. Terecht werd filosoof Richard David Precht bekritiseerd vanwege een onhandige opmerking over orthodoxe Joden, maar dat hij eigenlijk waarschuwde dat de Hamas-misdaden geen 'vrijbrief' voor Israël mogen zijn om een geweldsspiraal te beginnen, werd ook ineens verdacht.

Opvallend voorzichtig klinken na een week daarom de commentaren dat aandacht voor de 'twee kanten' mogelijk kan zijn, zonder dat daarmee de Duitse staatsraison wordt aangetast. Zoals Spiegel-columnist Dirk Kurbjuweit het formuleerde: 'Een kritiek die niet door haat, afgunst of verachting wordt geleid, een rationele politieke kritiek is niet antisemitisch.' Terwijl tegelijk, zo schrijft zijn collega Sasha Lobo, tegenover Duitse pro-Palestijnse activisten glashelder moet worden gemaakt dat Hamas geen democratische vrijheidsbeweging is en dat 'niets, maar dan ook echt helemaal niets, een uitvlucht ervoor kan zijn dat Joodse schoolkinderen in Duitsland nu bang moeten zijn dat er stenen naar ze gegooid worden', zoals een commentaar in de Süddeutsche Zeitung luidde.

Je zou daarom ook kunnen zeggen: precies daarom moet er wél open gediscussieerd worden. Alsof ze nog nooit van het fenomeen hebben gehoord, zwermen de grote Duitse media nu naar migrantenwijken als Berlijn-Neukölln om er vol verbijstering de haat tegen Israël vast te leggen. Het is een probleem waar docenten al meer dan vijftien jaar voor waarschuwen, maar over dergelijke meningen onder Duitse moslims werd de afgelopen jaren in het openbaar liever gezwegen, uit angst rechts in de kaart te spelen. Een passend plan voor het Holocaust-onderwijs op multiculturele scholen ontbreekt daardoor, en het gevolg ervan is nu op straat te zien.

De oorlog in het Midden-Oosten raakt Duitsland tot in de kern van zijn eigen identiteit - maar het is duidelijk dat een verstarde publieke discussie niet de oplossing is.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/56951/de-duitse-staatsraison>